

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: جمعیت شناسی

عنوان:

سنجش ارتباط بین تعداد مطلوب فرزندان زوج های جوان شهر تهران

با تعداد فرزندان والدین آنها

استاد راهنما:

دکتر شهلا کاظمی پور

استاد مشاور:

دکتر سیدرضا معینی

پژوهشگر:

مهدی سیف

تابستان ۱۳۹۱

تقدیم ہے:

ہمسرم

کہ ہموارہ در مسیر زندگی پایہ پاو دست در دست ہمراہ من بود.

رسم زیبایی است که بشن هر موفقیّت را بانام بی بی مزین می کنیم که مادر رسیدن به آن جایگاه یاری کرده اند.
 اما باورم بر این است که واژه "یاری" طیفی است گسترده که مبادا ما منی ندارد اما عاجز است از اینکه هر آنچه شایسته و بایسته است، باز گو کند.
 چگونه می شود بگویم راندر رفتار پدرگونه استاد ارجمند جناب آقای دکتر سید رضا معینی (استاد مشاور) را و یا تعهد و تخصص در انتقال مفاهیم گرانمایه
 ارجمند سرکار خانم دکتر شهلا کاظمی پور (استاد اہنما) را و یا داور بی تفاوتانه و صحیح جناب آقای دکتر ساسان ودیعہ (استاد داور) را و یا یک کلام به
 ختم کلام رساند.

و نام بی بی که بی وقفه بر ذہن می آیند و حرنام سہمی دارد و ہموارہ مرہون ایشان، بستم:

مادرم "خدیجہ خدا دای" کہ بی شک بدون دعای او بہ بیج جانمی رسیدم.

علی سیف کہ برادرانہ پدری کرد.

ابوالقاسم قیاسی کہ طنین صدایش صبر و سختکوشی و محبت بی دریغ را در گوش زمرمہ می کند.

حجت قیاسی کہ اول بار کتاب را او بہ دستم داد.

ہمدی سفیری و بتوال بخشعلی زادہ کہ دعای خیرشان و گرمی دستشان هرگز از خاطر من نخواہد رفت.

امیر حسین فرہمند کہ مشوق ادامہ تحصیل من بود.

...

دعایم کنید

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مهدی سیف دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۶۴۹۶۵۵۰۰ در رشته جمعیت شناسی که در تاریخ ۹۱/۰۶/۳۰ از پایان نامه خود تحت عنوان: سنجش ارتباط بین تعداد مطلوب فرزندان زوج های جوان شهر تهران با تعداد فرزندان والدین آنها با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام. بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱- این پایان نامه حال تحقیق و پژوهش انجام شده توسط این جانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام. مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان نامه قبلا برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر، یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۰۶/۳۰

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای مهدی سیف پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸

به حروف هجده و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات	۱
۱-۱- پیشگفتار	۲
۲-۱- اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش:	۶
۳-۱- مقدمه	۸
۴-۱- اهداف پژوهش	۱۰
۴-۱-۱- اهداف کلی	۱۰
۴-۱-۲- اهداف جزئی	۱۱
۵-۱- سوالات یا فرضیه های پژوهش:	۱۲
۶-۱- قلمرو تحقیق:	۱۲
۷-۱- شرایط اقلیمی شهر تهران	۱۳
۷-۱-۱- جغرافیای طبیعی شهر تهران	۱۴
۷-۱-۲- جغرافیای انسانی شهر تهران	۱۵
۷-۱-۳- موقعیت جغرافیایی شهر تهران	۱۷
فصل دوم: مبانی نظری تحقیق	۱۸
۱-۲- تئورها و مدل های تعیین کننده باروری	۱۹
۲-۲- تئوری های انتقال جمعیتی	۱۹
۳-۲- مدل متغیرهای بینابین (دیوس و بلیک)	۲۰
۴-۲- تئوری بیولوژیک باروری	۲۱
۵-۲- تئوری های اقتصادی باروری	۲۲
۶-۲- تئوری های اقتصادی اجتماعی باروری	۲۲
۶-۲-۱- تئوری جریان ثروت	۲۳
۶-۲-۲- تئوری اشاعه و تغییر ایده ها	۲۳
۶-۲-۳- تئوری برابری جنسیتی	۲۴
۶-۲-۴- تئوریهای اجتماعی	۲۴
۷-۲- نظریه داغ ننگ و هویت اجتماعی	۲۵
۸-۲- تئوری بحران هویت	۲۷
۹-۲- تئوری هویت گروهی	۲۸
۱۰-۲- تئوری رفاه اجتماعی	۲۹

۳۰	۱۱-۲- تئوری انتخاب عقلانی
۳۱	۱-۱۱-۲- نظریه رابطه تکامل و باروری
۳۲	۱۲-۲- تئوری های روانشناسی
۳۲	۱-۱۲-۲- تئوری همانند سازی متعادل
۳۴	۲-۱۲-۲- تئوری پدیده دو فرهنگی
۳۴	۳-۱۲-۲- تئوری رابطه دینداری و فرزندآوری
۳۶	۴-۱۲-۲- تئوری اعتماد به نفس
۳۷	۵-۱۲-۲- تئوری خودشیفتگی
۳۸	۶-۱۲-۲- تئوری همسان همسری
۳۹	۱۳-۲- تئوری های کلاسیک جمعیت شناسی
۳۹	۱-۱۳-۲- تئوری جمعیتی مالتوس
۴۰	۲-۱۳-۲- تئوری های اندازه جمعیت
۴۱	۱-۱۴-۲- تئوری های مربوط به ارزش فرزندان
۴۲	۱-۱۴-۲- تئوری جامعه شناختی ارزش فرزندان
۴۲	۲-۱۴-۲- تئوری اقتصادی ارزش فرزندان
۴۵	۳-۱۴-۲- تئوری های اقتصادی-اجتماعی ارزش فرزندان
۴۵	۴-۱۴-۲- تئوری های روان شناسی ارزش فرزندان
۴۷	۱۵-۲- پیشینه تحقیق
۴۸	فصل سوم : روش پژوهش
۴۹	۱-۳- مقدمه
۴۹	۲-۳- روش تحقیق
۵۰	۳-۳- جامعه آماری
۵۱	۴-۳- محاسبه حجم نمونه
۵۱	۵-۳- ابزار گردآوری داده ها
۵۲	۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر های تحقیق
۵۲	۱-۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر تعداد مطلوب فرزندان (وابسته)
۵۲	۲-۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر تعداد اعضای خانواده فرد (مستقل)
۵۲	۳-۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر پایگاه اقتصادی اجتماعی (مستقل)
۵۳	۴-۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر عوامل روانشناسی (مستقل)
۵۴	۵-۶-۳- تعریف عملیاتی متغیر ترجیح جنسی به نفع پسر (مستقل)
۵۵	۶-۶-۳- تعریف عملیاتی ویژگی های جمعیتی
۵۵	۷-۳- اعتبار (Validity)

۵۶	۳-۸- قابلیت اعتماد (Reliability).....
۵۸	۳-۹- روش های تجزیه و تحلیل آماری.....
۵۹	فصل چهارم : تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها.....
۶۰	۴-۱- مقدمه.....
۶۱	۴-۲- یافته های توصیفی.....
۶۱	۴-۲-۱- یافته های توصیفی مربوط به ویژگی های جمعیتی تحقیق.....
۷۵	۴-۲-۲- یافته های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق.....
۸۶	۴-۳- یافته های استنباطی.....
۸۶	۴-۳-۱- بررسی فرضیات تحقیق.....
۱۰۰	۴-۳-۲- رگرسیون چند متغیره تحقیق.....
۱۰۳	۴-۳-۳- تحلیل مسیر.....
۱۰۹	فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری.....
۱۱۰	۵-۱- مقدمه.....
۱۱۰	۵-۲- مروری بر یافته های تحقیق.....
۱۱۱	۵-۳- نتایج توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق.....
۱۱۲	۵-۴- نتایج استنباطی مربوط به متغیرهای تحقیق.....
۱۱۴	۵-۵- بحث و نتیجه گیری.....
۱۲۰	پیوست‌ها.....
۱۱۸	منابع :.....

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱: تعریف عملیاتی متغیر عوامل روانشناسی (مستقل).....	۵۳
جدول ۳-۲: تعریف عملیاتی ویژگی های فردی و خانوادگی.....	۵۵
جدول ۴-۱: توزیع فراوانی و درصدی محل سکونت.....	۶۱
جدول ۴-۲: توزیع فراوانی و درصدی جنسیت.....	۶۲
جدول ۴-۳: توزیع فراوانی و درصدی سن.....	۶۳
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی و درصدی تحصیلات پاسخگو.....	۶۳
جدول ۴-۵: توزیع فراوانی و درصدی تحصیلات همسر.....	۶۴
جدول ۴-۶: توزیع فراوانی و درصدی تحصیلات پدر.....	۶۵
جدول ۴-۷: توزیع فراوانی و درصدی تحصیلات مادر.....	۶۶
جدول ۴-۸: توزیع فراوانی و درصدی وضعیت اشتغال.....	۶۷
جدول ۴-۹: توزیع فراوانی و درصدی نوع شغل.....	۶۹
جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی و درصدی درآمد پدر.....	۷۰
جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی و درصدی درآمد مادر.....	۷۱
جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی و درصدی درآمد همسر.....	۷۲
جدول ۴-۱۳: توزیع فراوانی و درصدی درآمد پاسخگو.....	۷۳
جدول ۴-۱۴: توزیع فراوانی و درصدی وضعیت منزل مسکونی.....	۷۴
جدول ۴-۱۵: توزیع فراوانی و درصدی تعداد مطلوب فرزند.....	۷۵
جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی و درصدی تعداد فرزندان والدین فرد.....	۷۵
جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی و درصدی پایگاه اقتصادی اجتماعی.....	۷۷
جدول ۴-۱۸: آماره های توصیفی مربوط به پایگاه اقتصادی اجتماعی.....	۷۸
جدول ۴-۱۹: توزیع فراوانی و درصدی تقلید.....	۷۹
جدول ۴-۲۰: توزیع فراوانی و درصدی فرهنگ تنظیم باروری.....	۸۰
جدول ۴-۲۱: توزیع فراوانی و درصدی فرهنگ باورهای مذهبی.....	۸۱
جدول ۴-۲۲: توزیع فراوانی و درصدی اعتماد به نفس.....	۸۲
جدول ۴-۲۳: توزیع فراوانی و درصدی احساس رضایت.....	۸۳
جدول ۴-۲۴: توزیع فراوانی و درصدی دوران‌دیشی.....	۸۴
جدول ۴-۲۵: توزیع فراوانی و درصدی ترجیح جنسی به نفع پسر.....	۸۵
جدول ۴-۲۶: آماره های توصیفی مربوط به ترجیح جنسی به نفع پسر.....	۸۶

- جدول ۴-۲۷: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین تعداد اعضای والدین فرد با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۶
- جدول ۴-۲۸: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین پایگاه اقتصادی اجتماعی با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۷
- جدول ۴-۲۹: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین عوامل روانشناسی با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۷
- جدول ۴-۳۰: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین تقلید از دیگران با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۷
- جدول ۴-۳۱: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین فرهنگ تنظیم باروری با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۸
- جدول ۴-۳۲: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین باورهای مذهبی با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۸
- جدول ۴-۳۳: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین اعتماد به نفس با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۹
- جدول ۴-۳۴: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین احساس رضایت با تعداد مطلوب فرزندان..... ۸۹
- جدول ۴-۳۵: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین دوران‌دیشی با تعداد مطلوب فرزندان..... ۹۰
- جدول ۴-۳۶: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین ترجیح جنسی به نفع پسر با تعداد مطلوب فرزندان..... ۹۰
- جدول ۴-۳۷: آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین سن با تعداد مطلوب فرزندان..... ۹۱
- جدول ۴-۳۸: آزمون T تعداد مطلوب فرزندان در دو گروه مستقل متغیر محل تولد..... ۹۱
- جدول ۴-۳۹: آزمون T تعداد مطلوب فرزندان در دو گروه مستقل متغیر محل تولد همسر..... ۹۳
- جدول ۴-۴۰: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های عوامل روانشناسی..... ۹۴
- جدول ۴-۴۱: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های تقلید از دیگران..... ۹۴
- جدول ۴-۴۲: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های فرهنگ تنظیم باروری..... ۹۵
- جدول ۴-۴۳: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های باورهای مذهبی..... ۹۶
- جدول ۴-۴۴: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های اعتماد به نفس..... ۹۸
- جدول ۴-۴۵: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های احساس رضایت..... ۹۸
- جدول ۴-۴۶: آزمون F (تحلیل واریانس) تعداد مطلوب فرزندان بین گروه‌های دوران‌دیشی..... ۹۹
- جدول ۴-۴۷: مدل‌های رگرسیون پیش‌بینی شده..... ۱۰۱
- جدول ۴-۴۸: نتایج آزمون ANOVA..... ۱۰۱
- جدول ۴-۴۹: ضرایب رگرسیونی مربوط به مدل‌های پیش‌بینی شده..... ۱۰۱
- جدول ۴-۵۰: تحلیل مسیر مرحله اول..... ۱۰۴
- جدول ۴-۵۱: تحلیل مسیر مرحله دوم..... ۱۰۴
- جدول ۴-۵۲: تحلیل مسیر مرحله سوم..... ۱۰۵
- جدول ۴-۵۳: تحلیل مسیر مرحله چهارم..... ۱۰۶
- جدول ۴-۵۴: محاسبه ضریب تاثیر متغیر تعداد فرزندان والدین فرد بر متغیر وابسته..... ۱۰۶
- جدول ۴-۵۵: محاسبه ضریب تاثیر متغیر ترجیح جنسی به نفع پسر بر متغیر وابسته..... ۱۰۷
- جدول ۴-۵۶: محاسبه ضریب تاثیر متغیر عوامل روانشناسی بر متغیر وابسته..... ۱۰۷
- جدول ۴-۵۷: محاسبه ضریب تاثیر متغیر پایگاه اقتصادی اجتماعی بر متغیر وابسته..... ۱۰۷

جدول ۵-۱: توافقی متغیر تعداد مطلوب فرزندان با متغیر تعداد فرزندان والدین فرد..... ۱۱۶

جدول ۵-۲: آزمون سامرز..... ۱۱۷

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۶۱	نمودار ۴-۱: توزیع درصدی منطقه محل سکونت.....
۶۲	نمودار ۴-۲: توزیع درصدی جنسیت.....
۶۴	نمودار ۴-۳: توزیع درصدی تحصیلات پاسخگو.....
۶۵	نمودار ۴-۴: توزیع درصدی تحصیلات همسر.....
۶۶	نمودار ۴-۵: توزیع درصدی تحصیلات پدر.....
۶۷	نمودار ۴-۶: توزیع درصدی تحصیلات مادر.....
۶۸	نمودار ۴-۷: توزیع درصدی وضعیت اشتغال.....
۶۹	نمودار ۴-۸: توزیع درصدی نوع شغل.....
۷۰	نمودار ۴-۹: توزیع درصدی درآمد پدر.....
۷۱	نمودار ۴-۱۰: توزیع درصدی درآمد مادر.....
۷۲	نمودار ۴-۱۱: توزیع درصدی درآمد همسر.....
۷۳	نمودار ۴-۱۲: توزیع درصدی درآمد پاسخگو.....
۷۴	نمودار ۴-۱۳: توزیع درصدی وضعیت منزل مسکونی.....
۷۵	نمودار ۴-۱۴: توزیع درصدی تعداد مطلوب فرزندان.....
۷۶	نمودار ۴-۱۵: توزیع درصدی تعداد فرزندان والدین فرد.....
۷۷	نمودار ۴-۱۶: توزیع درصدی پایگاه اقتصادی اجتماعی.....
۷۹	نمودار ۴-۱۷: توزیع درصدی تقلید.....
۸۰	نمودار ۴-۱۸: توزیع درصدی فرهنگ تنظیم باروری.....
۸۱	نمودار ۴-۱۹: توزیع درصدی باورهای مذهبی.....
۸۲	نمودار ۴-۲۰: توزیع درصدی اعتماد به نفس.....
۸۳	نمودار ۴-۲۱: توزیع درصدی احساس رضایت.....
۸۴	نمودار ۴-۲۲: توزیع درصدی دوران‌دیشی.....
۸۵	نمودار ۴-۲۳: توزیع درصدی ترجیح جنسی به نفع پسر.....
۹۷	نمودار ۴-۲۴: خطی مقایسه میانگین‌ها در گروه‌های مختلف.....
۱۰۰	نمودار ۴-۲۵: خطی مقایسه میانگین‌ها در گروه‌های مختلف.....

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی ارتباط بین تعداد مطلوب فرزندان زوج های جوان شهر تهران با تعداد فرزندان والدین آنها است.

یک فرضیه کلی و چند فرضیه جزئی در این پژوهش مطرح شده است. جامعه آماری انتخاب شده تعداد ۲۴۰ نفر افراد متاهل ساکن در ۲ منطقه تهران شامل مناطق ۷ و ۲۰ (بصورت برابر) می باشد که به روش تلفیقی نمونه گیری خوشه ای و طبقه بندی نامتناسب انتخاب شده اند.

ابزار گردآوری داده ها، بصورت ارائه پرسشنامه به پرسشگران و شامل سئوالاتی در زمینه وضعیت فردی، اجتماعی و اقتصادی و خانوادگی و سئوالاتی در زمینه باورهای مختلف فرد - وابسته به موضوع تحقیق - می باشد.

از تئوری های متفاوتی در این زمینه بهره گرفته شده که شامل تئوری های جمعیت شناسی، تئوری های اقتصادی، تئوری های جامعه شناسی و تئوری های روانشناسی است.

برای سنجش اعتبار (Validity) این تحقیق از اعتبار محتوا استفاده شده است.

بدین صورت که گویه های مربوط به هر متغیر به گونه ای طراحی شده اند که همان مفهوم مورد نظر را می سنجند. قابلیت اعتماد (Reliability) این پژوهش نیز به روش آلفای کرونباخ سنجیده شده و نتیجه تأیید شده است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از تحقیق نیز از نرم افزار آماری Spss مدد گرفته شده است.

در پایان، فرضیه اصلی مبنی بر همبستگی بین تعداد مطلوب فرزندان و تعداد فرزندان والدین فرد ثابت شد. شدت این رابطه ضعیف و جهت آن مستقیم است.

و همچنین نتایج تحقیق گویای این مسئله بود که تعداد مطلوب فرزندان با پایگاه اقتصادی و اجتماعی، عوامل روانشناسی، تقلید از دیگران، اعتماد به نفس، احساس رضایت و سن، همبستگی معناداری ندارد و لیکن تعداد مطلوب فرزندان با فرهنگ تنظیم باروری بصورت ضعیف، باورهای مذهبی بصورت ضعیف و با دوراندیشی بصورت متوسط همبستگی معناداری دارند.

فصل اول

کلیات

1-1- پیشگفتار

از زمانی که لغت جمعیت‌شناسی^۱ اولین بار توسط آشیل گیلارد^۲ فرانسوی در سال ۱۸۵۵ به کار رفت (کازمی پور، ۱۳۸۸:۳) قرن‌ها می‌گذرد.

گرچه گسترش آن به لحاظ کمی و کیفی صرفاً به قرن بیستم بر می‌گردد. (شیخی، ۱۳۷۸) اما از همان ابتدا که جمعیت‌شناسی تنها با شمارش افراد در رابطه بود تا زمانی که پای آمار و ریاضیات به این علم باز شد نقطه اشتراک همه این ادوار مطالعه در باب تعداد جمعیت (موجود) موالید-مرگ و میر، ازدواج و طلاق و مهاجرت بود تا بدانیم چه تعداد جمعیت موجود است و قرار است چه تعداد به آن افزوده یا کاسته شود. زیرا بشر دانسته بود که بقا و زندگی بهتر مستلزم داشتن برنامه ریزی برای کل جمعیت است.

به طور کلی می‌توان گفت جمعیت‌شناسی از روش‌های علمی مشاهده و تحلیل استفاده می‌کند و در چهارچوب هدف ذیل خلاصه می‌شود:

۱- دستیابی به دانش و آگاهی در حدود و اندازه سازمان و شکل و توزیع جمعیت در بخش مطالعه.

۲- توصیف تکامل گذشته جمعیت در یک منطقه و توزیع آن در بخش‌های مختلف

۳- پژوهش در روندهای جمعیت و رابطه آن با جنبه‌های مختلف سازمان اجتماعی یک منطقه

۴- آینده‌نگری تکامل جمعیت آتی و پیامدهای اجتماعی آن (همان، ۲۰ و ۲۱)

و این، ضرورت رسیدن به اهداف با پیدایش سریع جمعیت، نمودی عینی‌تر می‌یابد.

¹ - Demography

² - Achille Guillard

مسئله دولت‌ها، کنترل رشد جمعیت متناسب با تسهیلات بهداشتی، مواد غذایی، آموزش و پرورش و تامین مسکن در آن کشور است. زیرا واقعیت این است که امروزه مسابقه‌ای در جهان بر پاست تا هر یک رکورد دستیابی به این امکانات را با افتخار بشکنند و در این مسیر گوی سبقت را از هم ببرایند. این مهم آنقدر تاکید شده که حتی شاتوبریان می گوید: «اضمحلال دولت‌ها در اشتباهات و خط‌های آنها نیست، بلکه در کثرت جمعیت است. جمعیت زیاده از حد آفت امپراطوری‌ها است.»

مطالعات مختلف جمعیت‌شناسی به شرایط و نیازها و بررسی رسیدن به بالاترین بهره مندی افراد یک کشور از منابع است.

توسعه واقعی جمعیت دنیا در عصر جدید روی داده است. دو برابر شدن تقریبی جمعیت بین تولد مسیح و سال ۱۶۵۰ دو برابر شدن مجددی را از سال ۱۶۵۰ تا اوایل قرن نوزدهم به دنبال داشت و بالاخره افزایش سریع تر در فاصله ۶۰ سال یعنی از ۱۹۰۰ تا ۱۹۶۰ مشاهده می شود که در طی آن جمعیت دنیا باز هم دو برابر شده است. بنابراین تاریخ جمعیتی کره زمین هر چند که در ابتدا بسیار مهم و دستخوش نوسانات مهم بوده است در مدت زمان طولانی رشد تاریخی بیش از پیش سریعتری می گیرد تا جایی که در زمان ما نزدیک است که جنبه فاجعه آمیزی به خود بگیرد و خوش بین ترین افراد درباره امکان زیست این جمعیت در کره زمین تردید می کنند.

چگونگی افزایش جمعیت در کره زمین از طریق مواد غذایی توجیه نمی شود اما بدون این عامل نوعی حد نهایی ایجاد خواهد کرد تا جمعیت نتواند به طور مداوم و از مرز معینی بگذرد چرا که گرسنگی و قحطی به عنوان یک عامل تنظیم کننده ظاهر می شود اما دو عامل دیگر نیز رشد جمعیت را محدود می کند که عبارتند از: بی نظمی‌ها و اختلالات اجتماعی و اپیدمیها (جنگ‌ها و ...) (پرسا، ۱۱)

ضرورت و کاربرد جمعیت‌شناسی در موارد ذیل متجلی است:

۱- برنامه ریزی بهداشت

۲- برنامه ریزی تهیه مواد غذایی

۳- برنامه ریزی اشتغال

۴- برنامه ریزی آموزشی

۵- برنامه ریزی مسکن

۶- برنامه ریزی مهاجرت

با نگاهی به موارد برشمرده فوق می توان سیر تطور نیازهای بشر در زمینه استفاده از امکانات را مشاهده کرد.

از گذشته های دور که به علت ضعف بشر در دستیابی به امکانات بهداشتی، زاد و ولد و مرگ و میر بالایی را در پیش رو می دید، ضرورت ایجاد یک نظام سلامت برای حفظ افراد موجود و جلوگیری از کاهش مرگ و میر و همچنین عدم ضرورت فرزند آوری بالا به دلیل ترس از مرگ و میر دغدغه مدیران و تصمیم گیران شد.

یکی از ارکان حفظ بهداشت، تهیه مواد غذایی سالم برای یک زندگی سالم بود و بشر دست یابی برای یک غذای سالم را ضرورت حفظ بهداشت دانست.

اما برای دست یابی به این دو مهم، ضرورت اشتغال، برای تامین وجه الثمن تهیه غذا پیش روی دولتها بود. آنها قصد داشتند تا با ایجاد اشتغال، دستیابی به درآمد را برای تامین نیازهای بشر آسان کنند. زیرا بدون پرداخت وجه دستیابی به این دو، ناممکن و یا حداقل بسیار مشکل بود.

آنچه این حلقه ها را در جهت پیشبرد بهینه امور به هم متصل می کرد، آموزش برای حفظ آنها بود. افراد بدون فراگیری آموزش اولاً ضرورت داشتن بهداشت و غذای سالم را نمی دانست و ثانیاً بدون آموزش، اصولاً ایجاد شغل مناسبی برای سهولت در دریافت دستمزد، کاری دشوار می نمود. بسیاری از کشورهای در حال توسعه با کمیت بزرگی از جمعیت نیروی کار روبه رو هستند ولی از کیفیت در رنج می باشند. چون کارگران با مهارت و آموزش های ویژه، کمیاب هستند (کاظمی پور، ۱۳۸۸: ۳۲)

در این میان توقف چرخه پژوهش هیچگاه قابل پذیرش نبود زیرا نه آن بشر، بشر ابتدایی بود که صرفاً با هرگونه غذایی به سیرشدن شکم خود بیندیشد و نه دنیا ظرفیت بازتولید مواد غذایی را به صورت طبیعی برای سیر کردن شکم آنها داشت.

حال، بشری که به دنبال ایجاد سرپناه برای خود می گشت، رفته رفته ضرورت برنامه ریزی برای تهیه مسکن را غیرقابل انکار دانست.

اما در برخی مواقع مهاجرت، تغییراتی در جمعیت ایجاد می کرد که دولتها را در برنامه ریزی آن به صرافت واداشته است و حالا به یکی از دغدغه های سازمان های بین المللی مبدل شده و حتی برای آن قوانین حقوقی وضع شده است.

مهاجرت به عنوان یک واقعه تاثیر گذار بر رشد و تغییر جمعیت و نه فقط به خاطر ابعاد فضایی و زمانی که بر آن تاثیر می گذارد مورد توجه قرار می گیرد. مهاجرت همچنین انعکاس تغییراتی است که در تار و پود جامعه ای که مردم بدان تعلق دارند اتفاق می افتد. (کاظمی پور، ۱۳۸۸: ۷۸)

در هر حال کشوری دارای پیشرفت اقتصادی و اجتماعی است که در آن افزایش جمعیت با استراتژی توسعه و پیشرفت و آبادانی هماهنگ باشد. از این روی کوشش های بنیادی ما باید معطوف به آن شود که هماهنگی مطلوب پدید آید.

همگام با دیگر کشورها، مقابله با افزایش روزافزون جمعیت در ایران مانند هر کشور جهان سومی به آسانی انجام نشد و در این زمینه پس از تصمیم گیری دولتمردان، ابتدا اتفاق نظر کارشناسان - و در رأس ایشان، جمعیت- شناسان و سپس توجیه طبقات مختلف و پایگاه های مختلف اجتماعی - خصوصاً روحانیون و علمای دینی به جهت توجیه با منطق دینی- و سپس عموم مردم جامعه ضروری می نمود.

به موازات جلوگیری از افزایش بی رویه جمعیت می بایست با توسل به افزایش میزان رشد اقتصادی، کیفیت زندگی مردم افزایش پیدا می کرد و این خود مستلزم کار بی وقفه و توسعه منابع بود.